

INCALCAREA PREZUMTIEI DE NEVINOVATIE
PRIN DECLARATII OFICIALE ALE
REPREZENTANTILOR STATULUI

Coordonator lucrare:
Mihai Selegean

Autor:
Lancranjan Alexandra Carmen

BUCURESTI
2009

Cuprins

1. Cuvant inainte
2. Capitol I- Domeniul de aplicare al prezumtiei de nevinovatie in jurisprudenta CEDO
3. Capitol II- Incidenta garantiei instituite de articolul 6 paragraful 2 in ceea ce priveste declaratiile publice ale reprezentantilor statului
4. Capitol III- Caz practic- comunicatele organelor de urmarire penala romane
5. Bibliografie

Bibliografie

1. Barsan, Corneliu - Conventia europeana a drepturilor omului, Comentariu pe articole, volumul 1, Editura ALLBeck
2. Barsan, Corneliu; Eftimie, Marius- Conventia europeana a drepturilor omului, Editura Hamangiu
3. Bogdan, D.; Selegean, M. - Drepturi si libertati fundamentale in jurisprudenta Curtii Europene a Drepturilor Omului, Editura Praxis
4. Chirita, Radu - Dreptul la un proces echitabil, Editura Universul Juridic
5. Clayton, Richard - The Law of Human Rights, Editura Oxford University Press
6. Harris, D. J. - Law of the European Convention on Human Rights, Editura Butterworths
7. Pettiti, Louis-Edmond - La Convention Europeenne des Droits de L'Homme, Commentaire article par article, Editura Economica
8. Sudre, Frederic - Drept european si international al drepturilor omului, Editura Polirom
9. Udrioiu, Mihail; Predescu, Ovidiu - Protectia europeana a drepturilor omului si procesul penal roman, Tratat, Editura All Beck
10. Van Dijk, P.; Van Hoof, G.J.H - Theory and Practice of the European Convention on Human Rights, Third Edition, Editura Kluwer Law International
11. <http://www.echr.coe.int/echr/>
12. www.csm1909.ro

Cuvant inainte

Conform jurisprudentei Curtii Europene a Drepturilor Omului, in aceasta materie protectia drepturilor garantate de Conventie trebuie sa fie efectiva si nu iluzorie. Una dintre normele fundamentale care confera acestui principiu caracter practic, real, este cea inscrisa in articolul 6 din Conventie, dreptul la un proces echitabil.

Frederic Sudre, citand mai multe hotarari ale Curtii Europene¹, incearca sa defineasca esenta dreptului consacrat de articolul 6 din Conventie astfel: “Dreptul la un proces echitabil consacra principiul fundamental al preeminentei dreptului intr-o societate democratica. Recunoscand dreptului la un proces echitabil un loc “eminent” intr-o societate democratica, judecatorul european il consacra ca unul dintre principiile care constituie structura de baza a ordinii publice europene a drepturilor omului.”²

Potrivit Coventiei, sfera de aplicare a articolului 6 nu se extinde asupra tuturor litigiilor. Acesta are in vedere doar contestatii privind drepturile si obligatiile cu caracter civil, precum si acuzatiile in materie penala. Cu toate acestea, avand in vedere importanta dreptului la un proces echitabil, Curtea a considerat ca prevederile articolului 6 trebuie interpretate extensiv. Aceasta teorie a fost aplicata si pentru a defini cei doi termeni care limiteaza sfera de aplicare a dreptului la un proces echitabil precum si pentru a defini alte institutii incidente, nefiind de conceput ca instanta europeana, in analiza sa, sa fie limitata la modul de definire utilizat de legiuitorul national.

Lucrarea de fata nu isi propune o analiza exhaustiva a sferei de aplicare a articolului 6 din Conventie ci o analiza fractionata a unui paragraf din acest articol, care instituie o garantie importanta in materie penala, aceea a prezumtiei de nevinovatie. Structura prezentului demers stiintific este reprezentata de o analiza rezumativa a domeniului de aplicare a prezumtiei de nevinovatie in general, prin raportare la jurisprudenta Curtii in domeniu, urmata de o analiza detaliata a incidentei acestei garantii in materia declaratiilor publice ale autoritatilor statului. Pentru o aplicare practica a concluziilor ce urmeaza a fi extrase din analiza jurisprudentei si doctrinei relevante, un ultim capitol al prezentei lucrari este dedicat aplicarii acestor principii la practica autoritatilor nationale romane.

¹Golder contra Marea Britanie, Loizidou contra Frantei, Pellegrini contra Italiei

²Frederic Sudre, Drept european si international al drepturilor omului, ed. Polirom, Bucuresti, 2006, p.249

CAPITOL I

Domeniul de aplicare al prezumției de nevinovăție în jurisprudența CEDO

Prezumția de nevinovăție este o prezumție relativă, cu un regim juridic special care, deși poate fi dovedită prin orice mijloace de probă, nu poate fi răsturnată decât printr-o hotărâre penală de condamnare, rămasă definitivă.³

Prezumția de nevinovăție reprezintă o garanție specifică în materie penală și, ca orice alt drept reglementat de Convenție, caracterul ei nu trebuie să fie nici teoretic și nici iluzoriu.

Prima hotărâre în care a fost instituit din punct de vedere principal standardul impus de articolul 6-2 precum și ce considera Curtea a fi o încălcare a acestui standard a fost cauza Minelli contra Elveției. În această hotărâre s-a stabilit că se încalcă prezumția de nevinovăție dacă „fără ca acuzatul să fie găsit vinovat anterior în concordanță cu legea și mai ales fără să fi avut posibilitatea de a exercita dreptul la apărare, o decizie judiciară reflecta opinia că ar fi vinovat”⁴. Din analiza acestei constatări a Curții, s-a tras concluzia că scopul general al instituirii acestei garanții este reprezentat de necesitatea protejării acuzatului de un verdict de culpabilitate ce nu a fost stabilit legal.

În analiza prezumției de nevinovăție ne putem raporta la diferite aspecte ce îi pot clarifica limitele de incidență: garanțiile instituite, sfera de aplicare, persoanele cărora li se aplică obligația de respectare a acestei prezumții.

Din punct de vedere al garanțiilor instituite, doctrina a stabilit că unele dintre acestea sunt împrumutate din reglementarea articolului 6 paragraful 1⁵:

- obligația pe care o au judecătorii de a nu pleca în judecarea cauzei cu idei preconcepute
- sarcina probei în materie penală revine acuzării
- aplicarea principiului „in dubio pro reo”
- acuzarea este obligată să indice faptele de care este acuzat inculpatul și să aducă un probatoriu suficient pentru dovedirea vinovăției.

Alături de aceste garanții comune, articolul 6-2 instituie și garanții proprii precum⁶ :

- garantarea dreptului la tăcere
- obligația statelor de a se abține de la impunerea de sancțiuni fără a exista o hotărâre de condamnare
- interdicția de a exista o judecată de două ori pentru aceeași faptă și același faptuitor, existând opinia că această interdicție se rasfrange și asupra urmăririi penale.

În ceea ce privește câmpul de aplicare al prezumției de nevinovăție, într-o privire de ansamblu, raportându-ne în primul rând la persoana care beneficiază de această garanție, prezumția

³ Radu Chirita, Dreptul la un proces echitabil, Ed. Universul Juridic, pag. 290

⁴ P. Van Dijk, G.J.H. Van Hoof, Theory and Practice of the European Convention on Human Rights, Third Edition, Ed. Kluwer Law International, pag. 459

⁵ Corneliu Barsan, Convenția europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole, volumul 1, Ed. ALLBeck, pag. 541

⁶ Radu Chirita, Dreptul la un proces echitabil, Ed. Universul Juridic, pag. 295

este incidenta in cazul oricarei persoane acuzata de savarsirea unei infractiuni. Notiunile de „acuzatie”, „infractiune” si „materie penala” sunt notiuni autonome si au aceleasi semnificatii ca cele impuse de articolul 6 paragraf 1⁷.

De principiu, prezumtia de nevinovatie este incidenta atat in faza urmaririi penale cat si in faza judecatii. Domeniul de aplicare, in sens larg, il reprezinta ansamblul procedurii penale litigioase si nu doar procesul penal in acceptiunea lui restransa. Unii autori considera ca prezumtia de nevinovatie se aplica in general „materiei penale” fiind incidenta oricand fapta are conotatie penala⁸.

In faza de urmarire penala, standardul CEDO prevede ca art. 6-2 este incident din momentul in care se poate vorbi de acuzatie in materie penala, dar acceptiunea acestei garantii in aceasta faza este aceea de a nu fi tratata persoana acuzata ca si cum ar fi vinovata. Aplicarea 6-2 nu se opune la efectuarea in cursul urmaririi penale a anumitor acte precum perchezitia domiciliara.

In faza de judecata, articolul 6-2 isi gaseste aplicabilitatea din momentul sesizarii instantei si pana la ramanerea definitiva a hotararii, oricate grade de jurisdictie ar parcurge: prezumtia de nevinovatie trebuie sa fie respectata atat la instanta de fond, cat si in apel si recurs⁹.

Ca principiu general acceptat, prezumtia de nevinovatie se aplica doar deciziilor privitoare la stabilirea vinovatiei, nefiind incidenta in materie civila sau administrativa si nici in cazul unor proceduri precum expulzarea sau extradarea¹⁰.

Pentru intelegerea domeniului de aplicare din punct de vedere al cadrului procesual in care a fost analizata incalcarea prezumtiei de nevinovatie, trebuie sa ne raportam in concret la cazurile judecate de Curte si dezbatute in doctrina.

Astfel, in cauza Bernard contra Frantei, Curtea a admis ca prezumtia de nevinovatie este incidenta si poate fi incalcata si in etapa administrarii probelor. In cauza Minelli contra Elvetia, s-a considerat ca exista o incalcare indirecta a prezumtiei de nevinovatie si prin motivarea unei decizii a instantei.

In ceea ce priveste stadiul procesual al urmaririi penale, s-a considerat ca incetarea acesteia poate fi dispusa prin ordonanta procurorului, neexistand obligatia de continuare a procesului penal pana la achitarea pronuntata de catre instanta. Actul prin care inceteaza urmarirea penala nu trebuie insa sa contina constatari sau sugerari ale existentei vinovatiei. Incetarea urmaririi penale nu da dreptul la despagubiri sau cheltuieli de judecata dar, din jurisprudenta Curtii Europene s-a desprins posibilitatea constatarii unei incalcari a prezumtiei de nevinovatie daca hotararea prin care se refuza acordarea cheltuielilor echivaleaza cu o constatare de culpabilitate, daca aceasta culpa nu a fost

⁷ Louis- Edmond Pettiti, La Convention Européenne des Droits de L'Homme, Commentaire article par article, Ed. Economica, pag. 209

⁸ Corneliu Barsan, Conventia europeana a drepturilor omului, Comentariu pe articole, volumul 1, Ed. ALLBeck, pag. 543

⁹ Louis- Edmond Pettiti, La Convention Européenne des Droits de L'Homme, Commentaire article par article, Ed. Economica, pag. 271

¹⁰ Richard Clayton, The Law of Human Rights, Ed. Oxford University Press, pag. 661, cauza X contra Austrie si X contra Olandei

stabilita anterior pe cale judiciara iar reclamantul nu a avut posibilitatea exercitarii dreptului la aparare in ceea ce priveste vinovatia, in procesul ce are ca obiect rambursarea cheltuielilor¹¹.

In cazul achitarii printr-o hotarare definitiva, indiferent daca achitarea s-a facut in baza principiului „in dubio pro reo”, orice banuiala, oricat de mica, cu privire la vinovatie este total inadmisibila, o astfel de indoiala putand lua fiinta si prin indemnizarea victimei infractiunii dupa achitarea acuzatului¹². In sensul neacceptarii existentei unei banuieli dupa achitare Curtea s-a pronuntat in numeroase cauze printre care Rushiti contra Austriei si O contra Norvegiei.

Tot in cadrul urmaririi penale s-a stabilit ca institutia arestarii preventive este exceptata de la aplicarea articolului 6 paragraful 2. Aceasta exceptare se intinde pe tot parcursul acestei faze a procesului penal cu exceptia situatiei in care arestarea preventiva are caracter punitiv, reprezentand o pedeapsa anticipata¹³.

Curtea recunoaste principiul conform caruia raspunderea penala inceteaza odata cu moartea celui acuzat iar prin prisma acestui principiu orice sanctiune cu caracter penal aplicata mostenitorilor este contrara dispozitiilor articolului 6 paragraful 2 deoarece „a succede culpabilitatii defunctului nu este compatibil cu normele justitiei penale intr-o societate guvernata de preeminenta dreptului”¹⁴.

In hotararea Ribemont contra Frantei, Curtea a statuat ca prezumtia de nevinovatie se aplica si inainte de punerea in miscare a actiunii penale, de asemenea articolul 6 paragraf 2 fiind incident si in faza de instructie preparatorie judiciara in sistemele de drept care prevad aceasta etapa in materie penala.

Desi nu exista o statuare in abstracto a acestui domeniu de aplicare, exista decizii ale Comisiei in care se constata aplicarea garantiei mentionate mai sus in cazul primei audieri la politie inainte de formularea vreunei acuzatii¹⁵.

In Telfner contra Austriei s-a considerat ca o condamnare in lipsa probelor convingatoare de vinovatie constituie o incalcare a articolului 6 paragraf 2.

De principiu, s-a statuat in cauze ca Saunders contra Marii Britanii si Murray contra Marii Britanii ca tacerea nu se poate traduce in recunoasterea vinovatiei. Daca interpretarea data tacerii este in sensul unei recunoasteri a acuzatiei se poate vorbi de incalcarea prezumtiei de nevinovatie. Cu toate acestea principiul enuntat mai sus nu este absolut, el putand fi incalcat daca legea interna permite si daca se respecta toate garantiile prevazute de normele interne si internationale¹⁶.

In dovedirea vinovatiei, probele administrate nu pot fi obtinute niciodata cu incalcarea articolului 3 din Conventie privitor la interzicerea torturii si tratamentelor inumane si degradante,

¹¹ Corneliu Barsan, Conventia europeana a drepturilor omului, Comentariu pe articole, volumul 1, Ed. ALLBeck, pag. 547

¹² Mihail Udrioiu, Ovidiu Predescu, Protectia europeana a drepturilor omului si procesul penal roman, Tratat, Ed. All Beck, pag. 630

¹³ D. Bogdan, M. Selegan, Drepturi si libertati fundamentale in jurisprudenta Curtii Europene a Drepturilor Omului, Ed. Praxis, pag. 274

¹⁴ Corneliu Barsan, Conventia europeana a drepturilor omului, Comentariu pe articole, volumul 1, Ed. ALLBeck, pag. 548

¹⁵ Radu Chirita, Dreptul la un proces echitabil, Ed. Universul Juridic, pag 291

¹⁶ Mihail Udrioiu, Ovidiu Predescu, Protectia europeana a drepturilor omului si procesul penal roman, Tratat, Ed. All Beck, pag. 629

dar se poate vorbi de o incalcare legitima a altor articole din Conventie precum articolul 8 fara sa se puna in discutie incalcarea normelor referitoare la prezumtia de nevinovatie¹⁷.

Daca o decizie a judecatorului duce la o condamnare bazata determinant numai pe probe administrate in cadrul urmarii penale, fara a da posibilitatea contestarii lor in fata instatei, exista o ingerinta in dreptul acuzatului de a fi prezumat nevinovat pana la stabilirea legala a vinovatiei sale¹⁸.

Daca in cadrul procesului penal declaratiile date de martori, experti, procuror, avocati, parte vatamata, aduc atingere prezumtiei de nevinovatie a acuzatului iar judecatorul nu-si exercita obligatia de a interveni, in baza rolului activ, exista o aparenta de partinire ce poate pune probleme pe taramul articolului 6 paragraf 2¹⁹. Aceasta ipoteza de aplicare a garantiilor privind prezumtia de nevinovatie a fost subliniata de Curte in cauza Pfunders.

In cauza Faragut contra Frantei s-a constatat ca prezumtia de nevinovatie a fost incalcata atunci cand judecatorul din procesul civil a declarat ca il considera pe inculpat vinovat de savarsirea faptelor ce ii sunt imputate, inainte ca hotararea penala sa fie definitiva.

Articolul 6-2 poate fi incalcat si in masura in care, inainte de a exista o hotarare definitiva, tratamentul impus este punitiv si incalca prevederile articolului 5 din Conventie²⁰.

Un caz particular pe care il vom discuta pe larg in capitolele urmatoare vizeaza incalcare prezumtiei de nevinovatie prin declaratiile facute de oficialii statului, in mod public.

Desi curtea stabileste o serie de cazuri de incalcare a prezumtiei de nevinovatie exista si numeroase ipoteze in care Curtea a trasat domeniile in care nu este incident articolul 6-2.

De principiu, Curtea a considerat ca atat sistemul inchizitorial cat si cel acuzational sunt conforme cu standardele impuse de articolul 6 si ca niciunul din aceste sisteme in integralitatea lor nu aduce atingere prezumtiei de nevinovatie, datorita faptului ca in ambele sisteme sunt stabilite garantii pentru cel acuzat.

De asemenea se considera ca prevederile art 6-2 nu se aplica in cauzele ce privesc individualizarea si cuantumul pedepsei, cererile de rejudecare facute de condamnat, procedurilor referitoare la masurile asiguratorii si la negociere directa in sistemele de drept care prevad aceasta modalitate de solutionare a conflictelor de natura penala²¹.

In cauza X contra Austriei s-a considerat ca banuielile ce planeaza asupra unei persoane, datorate unor etape ale procesului penal, precum procedura arestarii preventive ori caile de atac nu reprezinta o constatare formala de culpabilitate si nu reprezinta *de plano* o incalcare a prezumtiei de nevinovatie.

¹⁷ D. J. Harris, Law of the European Convention on Human Rights, Ed. Butterworths, pag. 244, cauza X contra Marea Britanie, Austria contra Italia

¹⁸ P. Van Dijk, G.J.H. Van Hoof, Theory and Practice of the European Convention on Human Rights, Third Edition, Ed. Kluwer Law International, pag 460-461

¹⁹ D. J. Harris, Law of the European Convention on Human Rights, Ed. Butterworths, pag. 245

²⁰ P. Van Dijk, G.J.H. Van Hoof, Theory and Practice of the European Convention on Human Rights, Third Edition, Ed. Kluwer Law International, pag 461

²¹ D. J. Harris, Law of the European Convention on Human Rights, Ed. Butterworths, pag. 242-243, cauza X contra FRG, Adolf contra Austria

Mai mult, s-a considerat ca acest articol nu poate fi invocat pentru a opri autoritatile sa informeze populatia cu privire la anchetele penale in curs, daca sunt respectate anumite conditii pe care le vom dezvolta in capitolul urmator al prezentei lucrari.

In cazul in care, dupa achitare, intr-un proces distinct, se discuta doar raspunderea civila delictuala a fostului inculpat fara sa se puna in discutie vinovatia in materie penala, nu exista o incalcare a prezumtiei de nevinovatie²².

De asemenea folosirea unor probe din procesul penal in care s-a dispus achitarea, in procesul civil ulterior nu-i schimba acestuia natura si nu atrage incidenta paragrafului 2 al articolului 6 din Conventie. In acest sens poate fi consultata jurisprudenta Curtii si opiniile Comisiei in cauze precum X contra Austriei.

In White contra Suediei, Curtea a stabilit ca, garantia instituita de Conventie nu este incidenta cand nu exista nici macar riscul iminent ca o persoana sa devina acuzata in materie penala. In acelasi sens, concluziile Curtii in cauza Moullet contra Frantei au aratat ca prezumtia de nevinovatie nu mai opereaza cand orice activitate cu caracter penal a luat sfarsit in mod definitiv, de exemplu prin intervenirea prescriptiei sau atunci cand nu mai exista acuzat penal.

Atunci cand sunt atasate la dosarul cauzei antecedentele penale ori fisa de cazier judiciar, simpla lor prezenta si posibilitatea judecatorului de a le consulta nu atrage in mod independent o incalcare a articolului 6-2. Cu toate acestea, daca inculpatul considera ca atasarea cazierului judiciar la dosarul cauzei a influentat instanta in deliberare, acesta trebuie sa dovedeasca in ce mod a fost influentat judecatorul. In acest caz exista o obligatie a reprezentantilor statului de a da posibilitatea administrarii de probe pentru dovedirea acestui fapt.²³

Prezumtia de nevinovatie si dreptul la tacere nu sunt incalcate daca in instanta sunt folosite probe obtinute de la acuzat impotriva vointei lui dar care au o existenta independenta de aceasta, spre exemplu documente gasite la perchezitie sau probe biologice²⁴. O declaratie a inculpatului in fata instantei fara sa i se fi pus in vedere ca are dreptul de a nu face nicio declaratie nu este de principiu neconforma cu standardul impus de Curte.

De asemenea este conforma cu dispozitiile Conventiei rejudecarea cauzei de catre instanta care a respins anterior liberarea inculpatului pe cautiune²⁵.

Arestarea unui martor acuzat de marturie mincinoasa imediat dupa ce a comis sperjurul nu altereaza cu nimic garantiile privind prezumtia de nevinovatie. Nici purtarea catuselor in fata juratilor nu incalca in general articolul 6 daca nu este coroborata cu alte fapte ce produc vatamari pe taramul prezumtiei de nevinovatie²⁶.

²² Corneliu Barsan, Conventia europeana a drepturilor omului, Comentariu pe articole, volumul 1, Ed. ALLBeck, pag. 548

²³ Mihail Udriou, Ovidiu Predescu, Protectia europeana a drepturilor omului si procesul penal roman, Tratat, Ed. All Beck, pag. 625, cauza Albert si Le Compte contra Belgiei

²⁴ D. J. Harris, Law of the European Convention on Human Rights, Ed. Butterworths, pag. 242

²⁵ Richard Clayton, The Law of Human Rights, Ed. Oxford University Press, pag. 663

²⁶ Richard Clayton, The Law of Human Rights, Ed. Oxford University Press, pag. 663, cauza X ontra Germania

Daca nu exista o hotarare definitiva de achitare, simpla mentiune intr-o decizie a instantei a faptului ca mai exista suspiciuni ce planeaza asupra vinovatiei inculpatului dupa incetarea urmaririi penale sau a procesului penal fara sa se sugereze ca exista indubitabil vinovatie in cauza este conform cu prezumtia de nevinovatie in acceptiunea CEDO²⁷.

Relationat la standardul de proba in ceea ce priveste vinovatia, in conceptia instantei europene sunt admise atat probele directe cat si cele indirecte. Este posibila folosirea unei probe administrate anterior, fara a fi necesar administrarea ei in fata instantei, daca inculpatul a putut exercita dreptul la aparare fata de acea proba si daca instanta are posibilitatea de a o exclude daca o considera neconcludenta. Daca aceste conditii nu sunt indeplinite, hotararea ce urmeaza a fi pronuntata nu se poate baza in exclusivitate, si nici macar in mare masura, pe acest gen de probe. Vinovatia, desi trebuie dovedita temeinic, nu trebuie sa beneficieze de o dovada absoluta. Se admite si instituirea raspunderii obiective pentru fapta comisa, fara dovedirea existentei unei „mens rea”²⁸.

Sunt permise prezumtiile de fapt si de drept cu conditia ca acestea sa nu fie irefragabile si sa respecte anumite conditii: sa fie instituite in limite rezonabile, in functie de gravitatea situatiei si sa protejiasca efectiv dreptul la aparare. In acest domeniu curtea a statuat principial in Salabiaku contra Frantei. De asemenea prezumtiile sunt permise in ambele sensuri²⁹.

Exista hotarari ale Curtii imbratisate de doctrina in care se aminteste ca este posibil ca o hotarare a unei instante aflate mai jos pe scara ierarhica, care a fost data cu incalcarea prezumtiei de nevinovatie, sa fie indreptata in caile de atac si sa nu mai fie necesara constatarea incalcarii prevederilor Conventiei. Cu toate acestea exista si cazuri in care incalcarea este atat de grava si procedurile judiciare atat de rau vatamate incat nicio decizie sau motivare a instantelor de apel nu pot indrepta greselile instantei inferioare³⁰.

Din punct de vedere procedural, in doctrina s-a considerat ca o incalcarea a paragrafului 2 sau a paragrafului 3 din articolul 6 exclude oportunitatea cercetarii unei incalcarii a articolului 6 paragraful 1 deoarece paragrafele 2 si 3 instituie norme si garantii speciale in materie penala si impun analizarea lor cu prioritate. Din momentul constatarii unei incalcarii a acestor garantii devine inutila o cercetare a normei generale instituite de art. 6-1³¹.

²⁷ Mihail Udriou, Ovidiu Predescu, Protectia europeana a drepturilor omului si procesul penal roman, Tratat, Ed. All Beck, pag. 626

²⁸ D. J. Harris, Law of the European Convention on Human Rights, Ed. Butterworths, pag. 244

²⁹ Richard Clayton, The Law of Human Rights, Ed. Oxford University Press, pag. 662, s-au considerat conforme cu articolul 6-2 prezumtia ca o persoana care trece frontiera cu bunuri interzise doreste sa le treaca fraudulos, prezumtia ca un anumit animal face parte dintr-o anumita specie, prezumtia ca cel acuzat trebuie sa dovedeasca lipsa de discernamant, prezumtia ca un barbat ce locuieste cu o prostituata isi castiga in mod nelegal traiul (Salabiaku contra Frantei, H contra Marea Britanie, Bates contra Marea Britanie)

³⁰ D. J. Harris, Law of the European Convention on Human Rights, Ed. Butterworths, pag. 248, cauza Adolf contra Austria, Austria contra Italia

³¹ D. Bogdan, M. Selegean, Drepturi si libertati fundamentale in jurisprudenta Curtii Europene a Drepturilor Omului, Ed. Praxis, pag. 273

CAPITOLUL II

Incidenta garantiei instituite de articolul 6 paragraful 2 in ceea ce priveste declaratiile publice ale reprezentantilor statului

In ceea ce priveste incalcarea prezumtiei de nevinovatie prin declaratiile oficiale ale reprezentantilor statului doctrina, tratand destul de lapidar aceasta problema, a trasat cateva linii directoare in materie pornind de la jurisprudenta Curtii Europene a Drepturilor Omului.

S-a evidentiat regula conform careia, orice reprezentant al statului trebuie sa se abtina sa declare public faptul ca cel fata de care s-a pus in miscare urmarirea penala sau a fost trimis in judecata este vinovat de savarsirea infractiunii ce i se reproseaza, inainte ca vinovatia sa fie stabilita de catre instanta printr-o hotarare definitiva de condamnare.³² Atitudinea autoritatilor nu trebuie sa denote ca opinia lor este formata altfel decat prin evaluarea probelor administrate in cauza.³³

Desi multi autori considera ca declaratiile oficialilor statului sunt de natura sa aduca atingere garantiilor statuate in paragraful 2 al articolului 6 din Conventie doar in cadrul unui proces penal aflat in desfasurare, in opinia noastra o declaratie a oficialilor ce insinueaza puternic vinovatia celui in cauza este de natura sa infranga prezumtia de nevinovatie chiar inainte de inceperea urmaririi penale in cauza, inca din faza actelor premergatoare. Aceasta opinie a fost impartasita si de catre o parte din doctrina.³⁴

Subiectii carora li se aplica direct aceasta interdictie de pronuntare in public cu privire la vinovatia acuzatului, sunt reprezentati in primul rand de magistrati, atat judecatori cat si procurori cat si de orice alt reprezentant al puterii publice, cat timp declaratiile acestora sunt facute in calitate de reprezentant al statului.³⁵

Autorii recenti au tratat cu mare atentie statutul procurorului relationat la aceasta problema, considerand ca declaratiile publice ale acestuia sunt de natura sa aduca atingere prezumtiei de nevinovatie, cu precadere atunci cand acesta exercita o functie cvasijudiciara, spre exemplu, atunci cand este de competenta sa dispuna neinceperea sau incetarea urmaririi penale in cauza sau atunci cand exercita un control absolut in materie procedurala.³⁶

Articolul 6 paragraful 2 nu poate fi invocat cu scopul de a opri autoritatile din activitatea de informare publica cu privire la anchetele penale in curs atat timp cat aceasta informare este efectuata cu toata grija si rezerva necesara pentru a nu incalca prezumtia de nevinovatie³⁷. In acest sens Comitetul de Ministri al Consiliului Europei a elaborat recomandare Rec(2003)13 cu privire la difuzarea informatiilor prin mass-media in legatura cu procedurile penale, in care pe langa statuarea

³² Louis- Edmond Pettiti, La Convention Europeenne des Droits de L'Homme, Commentaire article par article, Ed. Economica, pag. 270

³³ D. Bogdan, M. Selegean, Drepturi si libertati fundamentale in jurisprudenta Curtii Europene a Drepturilor Omului, Ed. Praxis, pag. 273

³⁴ Radu Chirita, Dreptul la un proces echitabil, Ed. Universul Juridic, pag 291

³⁵ Mihail Udrioiu, Ovidiu Predescu, Protectia europeana a drepturilor omului si procesul penal roman, Tratat, Ed. All Beck, pag. 625

³⁶ Radu Chirita, Dreptul la un proces echitabil, Ed. Universul Juridic, pag 293

³⁷ Richard Clayton, The Law of Human Rights, Ed. Oxford University Press, pag. 663

dreptului publicului de a fi informat a instaurat si o obligatia de abtinere in sarcina reprezentantilor statului de la a da publicitatii informatii de natura a aduce atingere prezumtiei de nevinovatie sau echitatii procedurilor judiciare.

Referitor la terminologia folosita, doctrina, extragand din rationamentul Curtii, a considerat ca autoritatile nu pot, in declaratiile publice, sa foloseasca orice tip de vocabular, alegerea termenilor fiind esentiala pentru protejarea garantiilor in materie penala. Singurul reprezentant ce poate in anumite conditii sa foloseasca un limbaj mai larg pentru a evidentia existenta probelor suficiente de la dosarul cauzei este procurorul, celelalte oficialitati nebeneficiind de o astfel de libertate de exprimare³⁸.

In stadiul incipiental al anchetei nu sunt permise declaratiile interpretabile, in catalogarea lor tinandu-se cont de sensul real al termenilor si nu de sensul literal al acestora. Sensul real al termenilor se apreciaza in context, folosirea unei terminologii asemanatoare atat de catre acuzat cat si de catre autoritati putand duce la stabilirea acestuia³⁹. Pentru ca aceasta garantie trebuie sa fie efectiva, afirmatiile publice sub forma dubitativa sau interogativa nu sunt excluse *de plano* de la aplicarea standardului impus de articolul 6 din Conventie.

Declaratiile oficialilor statului nu atrag o incalcare a prezumtiei de vinovatie daca sunt emise in cadrul procedurii judiciare, in decizie motivata.

Datorita numarului oarecum redus de opinii doctrinare in aceasta materie, urmeaza sa incercam sa deducem din jurisprudenta Curtii principiile de drept aplicabile, contextul in care se poate invoca o incalcare a prezumtiei de nevinovatie, calitatea subiectilor precum si ceea ce se intelege prin terminologie adecvata. In acest demers, vom analiza hotararile Curtii relationate la incalcarea sau respectarea prezumtiei de nevinovatie in declaratiile publice ale oficialilor statului, de la prima hotarare in materie pana in prezent.⁴⁰

In ceea ce priveste principiile enuntate de Curte, cadrul incipient in care acestea au luat fiinta este reprezentat de hotararea *Allenet de Ribemont contra Frantei*, prima cauza in care s-a constatat o incalcare a prezumtiei de nevinovatie datorata unor declaratii publice ale oficialitatilor.

In aceasta cauza, Comisia a evidentiat faptul ca prezumtia de nevinovatie este cu precadere o garantie procedurala in cadrul procesului penal, dar ca scopul acestei garantii este mai extins, impunand obligatii nu numai instantelor penale in determinarea vinovatiei acuzatului ci si altor autoritati ale statului. Curtea, amintind ca prezumtia de nevinovatie este un element necesar pentru existenta unui proces echitabil in acceptiunea data de articolul 6 paragraf 1, considera ca aceasta prezumtie va fi incalcata ori de cate ori o decizie judiciara ce priveste o persoana acuzata de savarsirea unei fapte penale reflecta opinia existentei vinovatiei inainte ca aceasta sa fie stabilita

³⁸ Corneliu Barsan, *Conventia europeana a drepturilor omului*, Comentariu pe articole, volumul 1, Ed. ALLBeck, pag. 544

³⁹ Corneliu Barsan, *Conventia europeana a drepturilor omului*, Comentariu pe articole, volumul 1, Ed. ALLBeck, pag. 546

⁴⁰ *Allenet de Ribemont contra Franta*, *Butkevicius contra Lituania*, *Lavents contra Letonia*, *YB si altii contra Turcia*, *AL contra Germania*, *Freimanis contra Letonia*, *Gokceli contra Turcia*, *Soylemez contra Turcia*, *Guler contra Turcia*, *Samoila si Cionca contra Romania*, *Vitan contra Romania*, *Khuzhin contra Rusia*, *Rupa contra Romania*

conform legii. Mai mult este suficient sa existe anumite rationamente ale instantei care sa indice ca acuzatul este privit ca fiind vinovat pentru a infrange garantiile referitoare la prezumtia de nevinovatie. Aceste incalcari pot exista si in cadrul unor procese ce nu privesc direct stabilirea vinovatiei.

Prezumtia de nevinovatie trebuie privita si interpretata dupa standardul edictat de Curte cu privire la interpretarea Conventiei in general adica ca o garantie a unor drepturi reale si efective spre deosebire de drepturile teoretice si iluzorii. Prin prisma acestei interpretari prezumtia de nevinovatie poate fi incalcata nu numai de catre judecator sau instanta dar si de catre alte autoritati publice.

Relationat la libertatea de exprimare garantata de articolul 10 din Conventie Curtea aminteste ca o parte importanta a acestui drept este libertatea de a primi si da informatii iar articolul 6 paragraful 2 nu poate sa impiedice autoritatile sa informeze publicul cu privire la anchetele penale aflate in desfasurare. Cu toate acestea dreptul la informare este cenzurat de necesitatea de a da informatii cu toata discretia si grija necesara respectarii prezumtiei de nevinovatie.

Reiterand principiile enuntate in cauza *Allenet de Ribemont*, Curtea a trasat inca un principiu important in analiza incalcarii prezumtiei de nevinovatie in hotararea *Butkevicius contra Lituaniei*. Facand trimitere la cauza *Daktaras contra Lituania*, Curtea a subliniat inca o data importanta alegerii termenilor folositi de catre oficialitati in declaratiile date, anterior existentei unei hotarari definitive ce stabileste vinovatia acuzatului si faptul ca in analiza incalcarii prezumtiei de nevinovatie prin declaratiile publice ale oficialilor statului trebuie sa se tina cont de contextul si circumstantele particulare in care declaratia a fost facuta. Indirect, se indica faptul ca amploarea declaratiilor, ocazia cu care au fost facute aceste declaratii cat si posibilitatea acestora de a influenta publicul si instanta sunt elemente ce trebuie sa fie avute in vedere cumulativ si interdependent atunci cand se discuta o incalcare a art 6 para. 2.

In cauza *Lavents contra Letoniei*, Curtea aminteste ca prezumtia de nevinovatie poate fi incalcata nu numai de catre membrii puterii judecatoresti ci si de catre alte autoritati investite cu putere publica. Curtea reitereaza ca prezumtia de nevinovatie poate fi infranta chiar si in lipsa unei constatari formale, daca decizia instantei contine o motivare care insinueaza ca instanta il considera pe cel interesat ca fiind vinovat. Largind sfera de aplicare a acestei ipoteze, Curtea considera ca ea se aplica si in materia declaratiilor oficiale date de catre autoritatile publice. Declaratiile desi au forma dubitativa sau interogativa nu ies de sub incidenta articolului 6 para. 2 deoarece ceea ce intereseaza este sensul real la declaratiilor si nu forma lor literala.

Referindu-se la modul de analiza a declaratiilor, Curtea a trasat anumite reguli in cauza *YB contra Turciei*. Astfel s-a considerat ca declaratiile agentului public sunt de natura sa intre sub incidenta prevederilor Conventiei, si ca, desi dreptul la informare trebuie respectat, raportandu-ne la natura infractiunii si la circumstantele cauzei se poate aprecia daca publicarea unor fotografii ale acuzatilor este de natura sa aduca atingere prezumtiei de nevinovatie. Trebuie de asemenea privit in

ansamblu daca din declaratiile oficialilor reies destul de multe elemente de identificare a acuzatilor chiar daca nu au fost nominalizati si daca aceste declaratii coroborate cu alte informatii existente dau o identitate certa celor pusi sub acuzare existand astfel posibilitatea de a induce aparenta unei culpabilitati evidente. Curtea precizeaza ca desi autoritatile judiciare nu sunt responsabile de actiunile intreprinse de presa si desi exista un drept al autoritatilor sa informeze cu privire la procedurile judiciare aflate in desfasurare, acest drept se rezuma la enuntarea unor elemente obiective din cadrul procedurii si trebuie sa fie lipsite de orice apreciere subiectiva si personala si de orice prejudecata referitoare la vinovatia acuzatului. Avand in vedere cele expuse mai sus Curtea intelege sa examineze atitudinea autoritatilor global, ancorata in contextul social creat si relationata la actiunile altor persoane interesate in cauza pentru a stabili daca prezumtia de nevinovatie a fost incalcata sau nu. Astfel in cauza Mircea contra Romaniei s-a considerat ca datorita unei perioade lungi de timp de la desfasurarea campaniei in presa pana la pronuntarea condamnarii de catre instanta coroborat cu faptul ca judecarea cauzei este de competenta unor profesioniști ce nu sunt usor influentabili nu s-a adus atingere prezumției de nevinovatie. In alte cauze precum Akay contra Turciei si Priebke contra Italiei campania virulenta in presa nationala a fost considerata ca o incalcare a prezumției de nevinovatie pentru care statul este raspunzator datorita lipsei de actiune in vederea stoparii acestor incalcari. In cauza Soylemez contra Turciei Curtea aminteste ca nu orice campanie de presa poate sa fie de natura sa infranga prezumtia de nevinovatie subliniind ca este evident ca instantele interne nu judeca nicio cauza in vid, ca este normal ca un proces ce atrage atentia opiniei publice sa fie mediatizat atat inainte cat si in timpul desfasurarii procedurilor penale si ca recurentii ar trebui sa demonstreze ca a existat o campanie de presa atat de virulenta impotriva lor incat sa fie de natura sa influenteze societatea si instanta in sensul unei opinii referitoare la vinovatia lor si de asemenea ca au existat declaratii ale oamenilor politici care sa fie de natura sa le aduca atingere garantiilor stabilite de art 6 para.2. Prin urmare ca o campanie de presa sa atraga raspunderea statului aceasta trebuie sa aiba o anumita amploare, sa fie atat de virulenta, continua si sustinuta incat sa depaseasca pragul minim de informare obiectiva si sa poata in mod real sa influenteze parerea generala asupra cauzei si in special parerea pe care instanta ar putea sa si-o formeze cu privire la vinovatia acuzatilor.

Din hotararea Curtii in cauza AL contra Germaniei se pot desprinde anumite principii relationate la contextul in care o declaratie oficiala poate sa aduca atingere prezumției de nevinovatie. In aceasta hotarare este clar evidentiata principiul conform caruia o declaratie a unei autoritati publice fie ea formala sau informala poate aduce atingere prezumției de nevinovatie in functie de circumstantele spetei. In speta nu s-a constatat o incalcare a prezumției de nevinovatie deoarece declaratia oficialului statului a fost exprimata sub forma unei scrisori cu un destinatar determinat si nu a avut efecte pe plan exterior. Interpretand acest rationament putem deduce ca in cazul in care declaratia fie este destinata publicului larg fie are efecte exterioare importante, putand

influenta in vreun fel opinia publica si instanta, se poate ridica o problema pe taramul articolului 6 paragraful 2. De asemenea, in aceeași cauza Curtea atrage atentia fata de termenii plini de ambiguitate si nesatisfacatori din punct de vedere al standardului impus de jurisprudenta europeana dar in acelasi timp instituie o posibilitate de acoperire a acestui viciu prin asigurarea tuturor garantiilor impuse de articolul 6 paragraful 2 in cadrul procedurilor judiciare si prin motivarea temeinica si clara pe care instanta a efectuat-o in cauza.

In cauza Guler contra Turciei Curtea a constatat ca declaratiile oficiale trebuie sa aiba o anumita amploare si tinta lor sa fie chiar acuzatul, simple referiri la fapta sau la organizatia responsabila de comiterea infractiunii fara vreo trimitere de natura sa permita identificarea acuzatului neputand fi invocate pentru a constata o incalcare a prezumtiei de nevinovatie.

In decizia pronuntata in cauza Samoila si Cionca contra Romaniei, Curtea subliniaza ca prezumtia de nevinovatie este infranta in cazul in care declaratiile oficialilor statului referitor la vinovatia acuzatilor sunt independente total de procedura penala aflata in desfasurare cu precadere daca acestea sunt exprimate in conferinte de presa convocate cu acest scop. In ceea ce priveste atribuirea anumitor declaratii unui oficial al statului Curtea considera ca atat timp cat acele declaratii exista in presa iar subiectul caruia i se atribuie nu revine asupra lor in mod public si nici nu incearca in vreun fel sa le combata sau sa obtina o dezminire exista o prezumtie relativa ca aceste declaratii ii revin si ca sunt conforme cu ceea ce s-a vrut a fi declarat. Mai mult, Curtea constata ca in cazul unei mediatizari a cauzei, elemente precum prezentarea acuzatilor in fata instantei in hainele din penitenciar ori cu catuse la maini sunt de natura a aduce atingere prezumtiei de nevinovatie.

In cauza Vitau contra Romaniei Curtea a apreciat ca o declaratie oficiala nenuantata si fara a fi integrata in contextul procedurii penale poate fi considerata ca fiind o declaratie oficiala relationata la vinovatia acuzatului de natura sa aduca atingere prezumtiei de nevinovatie.

Intr-o cauza recenta Khuzhin contra Rusiei, Curtea reitereaza intregul rationament aplicabil in cazul declaratiilor oficialilor statului referitor la prezumtia de nevinovatie.

Curtea expune faptul ca articolul 6 para 2 are ca principal scop prevenirea unei subminari a notiunii de proces echitabil prin declaratii prejudiciale facute in stransa legatura cu procesul aflat in desfasurare. Prezumtia de nevinovatie este unul din elementele esentiale necesare pentru respectarea garantiilor impuse de paragraful 1 al articolului 6. Aceasta prezumtie interzice pronuntarea prematura a instantei cu privire la vinovatia celui acuzat dar se aplica si declaratiilor celorlalti oficiali publici daca aceste declaratii sunt in legatura cu procedurile penale aflate in desfasurare si daca prin ele se incurajeaza opinia publica sa considere ca suspectul este vinovat si se prejudeca cauza inainte ca autoritatea judiciara competenta sa se pronunte. Prezumtia de nevinovatie este incalcata ori de cate ori intr-o decizie judiciara ori o declaratie publica este iterata opinia ca acuzatul este vinovat fara ca aceasta vinovatie sa fi fost stabilita in conformitate cu legea. Este suficient ca in lipsa oricarei constatari formale sa existe un rationament care sugereaza ca fie instanta fie celelalte

oficialitati considera ca acuzatul este vinovat. Trebuie sa existe o distinctie clara si fundamentala intre declaratiile in care se spune ca cineva este suspectat de comiterea unei infractiuni si o declaratie clara ca o persoana a savarsit infractiunea in discutie, facuta in lipsa unei hotarari definitive de condamnare. Curtea subliniaza inca o data importanta alegerii vocabularului si terminologiei folosite in declaratiile publice si in actele oficiale atunci cand este vorba de o persoana care nu a fost judecata si condamnata in mod definitiv de catre instanta competenta.

In cauzele Matijasevic contra Serbia si Nestak contra Slovaciei se reaminteste importanta distinctiei ce trebuie facuta intre suspiciuni cu privire la vinovatie si certitudini cu privire la vinovatia celui acuzat. In acest sens in Gokceli contra Turciei, Curtea nu a constatat o incalcare a prezumtiei de nevinovatie deoarece declaratiile publice date de judecator cu privire la luarea unei masuri asiguratorii in cursul procedurii judiciare faceau referire doar la existenta unor suspiciuni ce planau asupra acuzatului si nu la stabilirea vinovatiei.

In ceea ce priveste subiectii carora li se aplica exigentele impuse de jurisprudenta Curtii acestia sunt indicati in hotararile analizate prin diferite sintagme: „public authorities”⁴¹, „representants de l’Etat”, „agent de l’Etat”⁴², „public officials”⁴³ sau „autorites investies du pouvoir publique”⁴⁴. Desi terminologia folosita de Curte nu este unitara, consideram ca toate aceste sintagme desemneaza reprezentantii statului, investiti cu putere publica indiferent daca este vorba de executiv, legislativ sau puterea judecatoreasca, aflati in exercitiul functiei la momentul declaratiilor si care exprima opiniile sau dau aparenta ca exprima aceste opinii in numele institutiei pe care o reprezinta si nu in nume propriu. Din punct de vedere al subiectului care face declaratia jurisprudenta CEDO a trasat un cadru destul de vast de exemple in ceea ce priveste persoanele care pot incalca prin declaratii publice prezumtia de nevinovatie: in hotarari precum *Allenet de Ribemont* si *Butkevicius* intalnim membrii ai executivului cu functii de reprezentare (Ministrul de Interne, Seful Parlamentului) alaturi de reprezentanti ai sistemului judiciar (Directorul Sectiei de Investigatii Criminale Paris, procurorul cauzei in *Butkevicius*), in hotarari precum *Lavents*, *Soylemez*, *Freimanis*, *AL* subiect activ al incalcarilor prezumtiei de nevinovatie este insusi magistratul ce judeca fie cauza, fie arestarea preventiva iar intr-o alta serie de cauze precum *Samoila* si *Cionca*, *Vitan*, *Khuzhin* sau *YB* incalcare prezumtiei de nevinovatie se datoreaza fie magistratilor raspunzatori de urmarirea penala (procurorul) fie organelor de ancheta (politie, directia antitero). Insa si Curtea in jurisprudenta sa a statuat ca puterea de convingere pe care o are oficialul statului, rangul pe care acesta il are in cadrul aparatului de stat, increderea publica de care beneficiaza sunt

⁴¹ cauza *Ribemont* contra Franta

⁴² cauza *YB* si altii contra Turcia

⁴³ cauza *A.L.* contra Germania

⁴⁴ cauza *Lavents* contra Letonia

elemente care raportate la comportamentul agentului statului trebuie sa imprime o mai mare grija si prudenta in declaratiile publice fata de anchetele penale in curs⁴⁵.

In ceea ce priveste persoana vatamata de declaratiile oficiale am ales sa tratam calitatea pe care aceasta trebuie sa o aiba in corelatie cu contextul in care sunt facute declaratiile deoarece in opinia noastra in functie de aceste doua elemente in jurisprudenta Curtii au fost trasate doua tipare pe care se poate constata o incalcare a prezumtiei de nevinovatie prin declaratii publice.

Primul tipar aparut in jurisprudenta Curtii poate fi evidentiat in cauzele Butkevicius, Lavents, Freimanis, Samoila si Cionca si Vitan. In aceste cauze, declaratiile oficialilor statului au fost determinate de calitatea celor acuzati, care fie erau persoane de notorietate publica, fie aveau functii importante in aparatul de stat. Atentia publicului si mediatizarea, indirect si posibilitatea de a aduce atingere prezumtiei de nevinovatie, au fost determinate nu atat de infractiunea savarsita, care in general era fie o infractiune economica, fie o infractiune de serviciu ci de senzationalul pe care o persoana publica il poate induce anchetei penale.

Un al doilea tipar apare in cauze precum Ribemont, Khuzhin, YB, Soylemez, Guler sau Rupa in care atentia publica este atrasa nu atat de persoana celui acuzat cat de gravitatea infractiunii comise, de calitatea victimei infractiunii, de impactul pe care un anumit gen de infractiune il are asupra opiniei publice. Relativ la genul de infractiunii care atrag atentia publica, intr-un anumit context social dat, putem sa evidentiem importanta lor prin cauzele in care Romania a fost condamnata vis-a-vis de infractiunile de coruptie sau de trafic de influenta sau cauzele in care Turcia a fost condamnata pentru declaratiile facute in cauzele ce priveau organizatiile ilegale si activitatile acestora. In aceste cauze, o predispozitie a publicului de a urmări un anumit tip de ancheta vis-a-vis de infractiuni frecvent intalnite in societatea respectiva si care sunt aduse in atentia publica cu o anumita consecventa face ca orice declaratie oficiala sa creeze un climat de suspiciune si sa fie de natura a inocula ideea vinovatiei celui acuzat cu mai mare usurinta.

Desi in ceea ce priveste contextul in care sunt date publicitatii declaratiile exista elemente constante de analiza pe care Curtea le cerceteaza precum calitatea subiectilor, desfasurarea anchetei anterior si ulterior declaratiilor, starea de libertate a acuzatului, gravitatea infractiunii in opinia noastra contextul determinant este mulat pe cele doua ipoteze expuse mai sus referitoare la calitatea acuzatului.

Intr-o prima ipoteza, cea in care acuzatul este o persoana publica, fie din mediul politic, fie din lumea afacerilor, fie din sistemul judiciar, incalcarea articolului 6 para. 2 a fost constatata in stransa legatura cu faptul ca orice expunere publica a persoanei are o influenta atat in randul populatiei in general cat si relationat la viata personala si profesionala a celui in cauza. Astfel, o declaratie in care un oficial al statului catalogheaza respectiva persoana publica ca vinovata de comiterea unei infractiuni este de natura sa conduca opinia publica deja interesata de imaginea pe

⁴⁵ „highest state officials” (cauza Butkevicius contra Lituania), highest ranking officers (cauza Ribemont contra Franta)

care acesta o are în societate să considere că vinovăția este dovedită dar mai mult este de natură să afecteze în mod deosebit credibilitatea acuzatului, viața sa publică, statutul social precum și viața sa economică.

În cea de-a doua ipoteză relaționată la un anumit gen de infracțiuni frecvente într-un anumit stat, contextul pe care îl are în vedere Curtea este deosebit de larg și privește o întreagă societate și modul în care statul tratează ca politică generală infracționalitatea specifică. În acest context, este importantă constanta unei anumite situații vis-a-vis de un grup infracțional sau un tip de infracțiune, propaganda statului în politica de reprimare a infracționalității și opinia deja formată a publicului referitor la acest tip de problemă socială. Spre exemplu, în cazul Turciei, lupta contra organizațiilor ilegale de natură comunistă sau fascistă a determinat o dezaprobare publică puternică, în rândul populației existând o reacție standard de a considera vinovată orice persoană care pare a avea o legătură cu astfel de organizații. În momentul în care opinia publică are deja o idee preconcepută referitoare la acest tip de organizație, idee susținută și inoculată prin acțiunile statului și mediatizată puternic de către presă, o declarație prin care un oficial al statului statuează public apartenența unui acuzat la o organizație ilegală este de natură să influențeze opinia publică în a-l considera pe acesta vinovat de orice infracțiune și se impută.

În ceea ce privește cazul României, în epoca post-comunistă opinia publică este puternic interesată de infracțiunile de luare de mită sau trafic de influență, pe un fond al mediatizării lor puternice, al persoanelor care sunt suspectate de astfel de infracțiuni, al politicii statului care le expune ca infracțiuni de maxim interes și largă răspândire la orice nivel și ca reacție față de lipsa de condamnări în acest domeniu. În acest context orice caz relaționat la o infracțiune de corupție stărneste exaltarea opiniei publice și expunerea în mass-media are cu rapiditate efectul unei condamnări populare a celui suspectat.

Curtea a ținut cont în hotărârile sale și de apartenența declarațiilor la cadrul oficial sancționând acele declarații scoase cu totul din contextul procedurii penale. Astfel în cauza Ribemont contra Franței Curtea a ținut cont de faptul că declarațiile au fost făcute într-un context paralel cu orice informare publică privind anchetele penale, în cadrul unei conferințe de presă privind bugetul poliției și că acestea au fost folosite într-o anumită măsură pentru a sublinia importanța instituției pentru populație și a justifica oarecum necesitatea suportării costurilor din bugetul public.

De asemenea un alt element de analiză contextuală este cursul anchetei în urma declarațiilor, în majoritatea cauzelor, la scurt timp după publicarea declarațiilor acuzatului, fie i s-a restrâns libertatea prin dispunerea arestării preventive, fie a fost pus sub acuzare în mod oficial, fie a fost trimis în judecată.

Prin urmare, în ceea ce privește contextul în care sunt făcute declarațiile oficiale considerăm că punctele de referință în aprecierea încălcării prezumției de nevinovăție din punct de vedere al

plasarii temporale si spatiale sunt interpretate prin raportare la capacitatea persoanei acuzate sau a situatiei concrete de a atrage atentia publica, la posibilitatea oficialilor statului de a inocula o idee cu privire la vinovatia celui suspectat de comiterea infractiunii si la posibilitatea ca acele declaratii sa poata aduce o atingere impartialitatii instantei pe de-o parte, si pe de alta parte posibilitatea de a influenta viata sociala si profesionala a celui acuzat prin deformarea imaginii sale publice ori prin lipsirea lui temporara de libertate.

In ceea ce priveste terminologia folosita de catre oficialii statului Curtea impune o obligatie de diligenta in alegerea vocabularului dar nu instituie in mod direct un standard terminologic sau o lista de termeni care fiind folositi ar incalca prezumtia de nevinovatie. Cu toate acestea, analizand hotararile in care s-a constatat o incalcare a prezumtiei de nevinovatie se pot trage numeroase concluzii cu privire la alegerea terminologica.

Desi declaratiile care au fost considerate ca incalca prezumtia de vinovatie sunt extrem de variate prin mesajul particular pe care doresc sa il transmita, exista totusi anumite constante care in opinia noastra apar in toate cauzele judecate de catre Curte si analizate in aceasta lucrare. Una dintre aceste constante priveste tonul general al declaratiilor, care induce opinia de certitudine a ceea ce exprima, de probare absoluta a vinovatiei.

Folosirea frazelor scurte, concise, afirmative, cu continut enuntiativ si declarativ clar, cu verbe puternice din punct de vedere semantic in ceea ce priveste rezonanta fata de receptor, utilizarea timpului prezent, a modului indicativ, evitarea conditionalului optativ, evitarea nuantarii termenilor, toate acestea duc la formarea certitudinii existentei vinovatiei si a gradului de adevar pe care il au declaratiile. In unele hotarari vinovatia este enuntata direct⁴⁶ in alte cauze vinovatia este indicata prin exprimarea certitudinii organului statului cu privire la acest aspect.⁴⁷

Infrangerea prezumtiei de vinovatie prin tonul si modul de constructie al intregului discurs poate fi sintetizat din analiza cauzelor reprezentative in mai multe categorii: fie se doreste consolidarea unui discurs prin enuntari largi si complete a faptelor, cu detalii ce au un impact puternic asupra publicului, cu datarea exacta a faptelor pe care acuzatii „le-au savarsit”, cu expunerea intregului proces de executare a infractiunii⁴⁸ ca in cauzele Guler si Soylemez, fie se

⁴⁶ (...) Ces agissements établissent la culpabilité (...) [du requérant] en ce qui concerne l'infraction de trafic d'influence. (...) (cauza Vitan contra Romania) The Prosecutor General confirmed that [he had] enough sound evidence of the guilt of A. Butkevičius cauza Butkevicius contra Lituania)

⁴⁷ In my opinion, that offence is very much characteristic of all the Khuzhin brothers in its cruelty and meaningless brutality. I think that the personal qualities of the Khuzhin brothers and [their] desire to have free labour have led to this crime.” (cauza Khuzhin contra Rusia)

When asked whether or not he doubts that A. Butkevičius accepted a bribe, the Chairman of the Seimas said: ‘on the basis of the material in my possession I entertain no doubt. (cauza Butkevicius contra Lituania)

⁴⁸ (...) sur la base de renseignements indiquant que des militants de l'organisation illégale 4. Sol (Bolşevik Troçkist) İnşa Örgütü (...) préparaient des actes armés, une opération a été lancée le 11 juin 1997 sous la coordination de la direction de la sûreté, à l'issue de laquelle (...) seize personnes, dont le responsable de l'organisation à Ankara, ont été interpellées (...) Au cours des perquisitions effectuées aux domiciles et dans les bureaux des membres de l'organisation, ont été trouvés :

- deux revolvers de calibre 7.65 et leurs cartouches,
- un fusil à pompe,
- des sprays et peintures synthétiques destinés à l'inscription sur les murs,
- plusieurs revues et déclarations de l'organisation illégale,

incearca construirea unui discurs emotional, prin punerea in discutie a comportamentului anterior al acuzatilor, prin prezentarea trasaturilor determinante de caracter si punerea in opozitie a acestor trasaturi indoielnice cu caracterul ireprosabil al victimei infractiunii ca in cauza Khuzhin⁴⁹, fie se prezinta un discurs in care cazul este tratat cu deosebita usurinta, este catalogat ca un caz simplu, in care toate lucrurile sunt clare, inclusiv vinovatia acuzatilor, ca in cauza Ribemont⁵⁰.

In ceea ce priveste propriu-zis termenii folositi trebuie tras un semnal de alarma pe de o parte in ceea ce priveste verbele alese si pe de alta parte in ceea ce priveste substantivele si adjectivele folosite pentru a-l determina pe acuzat. In ceea ce priveste verbele Curtea a privit circumspect formulari de genul „este dovedit”, „avem certitudinea”, „este sigur”, „nu exista indoiala”. De aici putem trage concluzia ca folosirea verbelor ce indica certitudine, siguranta, cu conotatie absoluta si irefragabila asupra a ceea ce se spune poate aduce atingere prezumtiei de nevinovatie daca sunt raportate la culpabilitatea acuzatului. Curtea a trasat o linie clara intra afirmatii de genul „este suspect de a fi comis infractiunea” si „a comis infractiunea” considerand ca prima nu pune probleme in ceea ce priveste prezumtia de nevinovatie in timp ce cea de-a doua poate infrange aceasta prezumtie.

Pe de alta parte catalogarea acuzatului prin termeni peiorativi, degradanti, cu conotatie negativa, ce duc la calificarea sa fie din punct de vedere penal, fie din punct de vedere moral ridica aceeasi problema pe taramul prezumtiei de nevinovatie ca si verbele utilizate. Spre exemplu, folosirea termenului de „acolit” si „instigator” in cauza Ribemont, folosirea termenului de „mituitor” si „victimizat artificial” in cauza Butkevicius, folosirea termenilor de „proprietari de sclavi”, „cruzi”, „insolenti”, „lacomii” in cauza Khuzhin.

O alta problema in declaratiile autoritatilor este folosirea incadrarii juridice a faptei fara ca acest lucru sa fie stabilit in mod legal, si stabilirea formei de participatie penala. Prin detalierea

-- des matériaux chimiques destinés à la fabrication d'explosifs.

Il a été constaté que les membres de l'organisation avaient organisé et participé :

- en décembre 1995, à différentes dates et dans différents lieux, à des inscriptions sur les murs dans le district de Mamak,
- en juin 1996, à une réunion illégale dans le quartier de Şirintepe durant laquelle une pancarte portant la signature de 4. Sol a été brandie et un cocktail Molotov lancé,
- en décembre 1996, à différentes dates, à l'inscription de graffitis portant la signature de 4. Sol sur des murs de maisons dans les quartiers de Şahintepe et Fahri Korutürk,

---en mars 1997, à l'inscription de graffitis portant la signature de 4. Sol sur quatre automobiles et sur des murs de maisons dans quatre différentes rues. Au total, ont été constatés quinze actes de graffitis, un [jet] de [cocktail de] Molotov et trois actes liés à des pancartes.

Les accusés, ainsi que des documents d'investigation, seront transmis au parquet près la cour de sûreté de l'Etat.

⁴⁹ The Khuzhin brothers are, by their nature, cruel, insolent and greedy; they wished to get cheap or, more precisely, free labour. On the other hand, the victim V., a person with no fixed abode, mild and gentle...”

We, that is, prosecutors and the police, have known these brothers from the time when they were still minors... We investigated the acts committed by the brothers but they could not be held criminally liable by virtue of their young age. After they reached the age [of majority], they found themselves in the dock. All three brothers were convicted of disorderly acts. In my opinion, that offence is very much characteristic of all the Khuzhin brothers in its cruelty and meaningless brutality. I think that the personal qualities of the Khuzhin brothers and [their] desire to have free labour have led to this crime.

⁵⁰ The haul is complete. All the people involved are now under arrest after the arrest of Mr De Varga-Hirsch. It is a very simple story. A bank loan guaranteed by Mr de Broglie was to be repaid by Mr Varga-Hirsch and Mr de Ribemont.

That is correct. I can ...[unintelligible] the facts for you by saying that the case arose from a financial agreement between the victim, Mr de Broglie, and Mr Allenet de Ribemont and Mr Varga.

Mr Poniatowski: It is a very simple story. A bank loan guaranteed by Mr de Broglie was to be repaid by Mr Varga-Hirsch and Mr de Ribemont.

completa a continutului constitutiv al infractiunii⁵¹, prin incadrarea faptelor in incriminarea stabilita de lege⁵², prin catalogarea participatiei penale in cazul acuzatului⁵³, toate acestea fara sa existe o stabilire legala de catre organul competent, se poate ajunge nu numai la influentarea publicului dar si la influentarea magistratilor ce urmeaza sa judece cauza aducandu-se astfel atingere prezumtiei de nevinovatie.

Un semn de intrebare se ridica si fata de folosirea markerilor argumentarii, fie cei care amplifica mesajul transmis, fie cei care il intaresc. Folosirea expresiilor superlative precum si a celor ce denota implicare emotionala sunt foarte des aproape de pragul dintre incalcarea articolului 6 si respectarea lui. Exprimarea bogata in adjective cu conotatie negativa poate fi de natura sa incalce prezumtia de nevinovatie. De asemenea reactia autoritatilor, de mirare, de perplexitate fata de modul de savarsire al infractiunii, fata de comportamentul acuzatului sau fata de incercarea acestuia de a-si dovedi nevinovatia pot sa influenteze opinia publica si pe cei chemati sa se pronunte asupra vinovatiei.

⁵¹ One or two facts were and are convincing. [The applicant] took the money while promising criminal services butk

⁵² I qualify the offence as an attempt to cheat ...

⁵³ The instigator, Mr De Varga, and hisacolyte, Mr de Ribemont, were the instigators of themurder

Capitolul III

Caz practic- comunicatele organelor de urmarire penala romane

Relevanta principiilor pe care speram ca le-am extras in capitolul anterior poate fi evidentiata cu usurinta prin analizarea catorva comunicate de presa date publicitatii de organele de urmarire penala aflate la acest moment pe treapta cea mai inalta a ierarhiei in sistemul roman de drept: DNA, DIICOT si PICCJ. Motivele pentru care am ales aceste trei institutii sunt multiple: in primul rand toate cele trei fac parte din varful ierarhiei organelor de urmarire penala, in al doilea rand sunt institutii cu expunere publica foarte mare iar in al treilea rand deoarece cel putin una dintre aceste institutii este in atentia permanenta a publicului si a mediilor internationale, activitatea ei fiind puternic contestata.

Comunicatele ce urmeaza a fi analizate sunt emise in momentele cheie ale anchetei penale, in cauza nefiind incidenta nicio hotarare definitiva de condamnare a celui in cauza. Aparitia lor marcheaza fie inceperea urmaririi penale, fie punerea in miscare a actiunii penale, fie trimiterea in judecata a inculpatului.

In analiza noastra, avand in vedere ca institutiile sunt bine-cunoscute, ne vom concentra asupra terminologiei folosite si, acolo unde este cazul, asupra contextului socio-politic in care s-a desfasurat ancheta. Este interesant de mentionat, in unele situatii si atitudinea opiniei publice cu privire la ancheta penala in general, si la comunicat in special. De asemenea vom analiza diferite comunicate din momente temporale distincte, pentru a putea degaja o eventuala evolutie a modului in care acestea sunt realizate.

Vom incepe cu cateva informari realizate de Parchetul de pe langa Inalta Curte de Casatie si Justitie. Un prim comunicat⁵⁴ se inscrie in tiparul contextual in care o infractiune deosebit de grava atrage atentia publica avand in vedere faptul ca inculpatul este suspectat de savarsirea infractiunilor de omor deosebit de grav si talharie. In opinia noastra comunicatul PICCJ incalca prezumtia de

⁵⁴ În dosarul 1/D/P/2004 **procurorii Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizate și Terorism - Biroul Teritorial Brașov** au dispus la data de 15 decembrie 2004, prin ordonanță motivată, începerea urmăririi penale și punerea în mișcare a acțiunii penale față de inculpatul **DIACONESCU EMIL ALEXANDRU** pentru săvârșirea infracțiunilor de omor deosebit de grav, tâlhărie și nerespectarea regimului armelor și munițiilor.

Procurorii, în colaborare cu lucrători ai **Inspectoratului Poliției Județene Brașov**, în cadrul activității de urmărire penală efectuată, au administrat până în prezent probe de natură a contura vinovăția inculpatului.

Astfel, pe baza unei expertize ADN efectuată de specialiști ai **Institutului Național de Criminalistică** din cadrul Inspectoratului **General al Poliției Române** a fost identificat profilul genetic al inculpatului, stabilindu-se că **DIACONESCU EMIL ALEXANDRU** este autorul dublului asasinat săvârșit la data de 6 decembrie 2004 asupra victimelor **SUSANU DAGA și CISTIAN MANUELA**, farmacist la SC THEA SRL Brașov.

Inculpatul a fost reținut pe o perioadă de 24 de ore, urmând a fi prezentat Tribunalului Brașov în vederea emiterii unui mandat de arestare preventivă pe o perioadă de 29 de zile.

Cercetările continuă în cauză pentru stabilirea tuturor împrejurărilor în care s-a comis fapta, precum și pentru identificarea tuturor participanților. 5.12.2004

nevinovatie a inculpatului pe urmatoarele considerente: desi cauza este inca in faza de urmarire penala din comunicat reiese clar ca vinovatia inculpatului a fost dovedita temeinic in acest sens facandu-se trimitere la o proba care in opinia generala face o dovada absoluta cu privire la identitatea faptuitorului: proba ADN; nicaieri in comunicat nu se aminteste si nici macar nu se insinueaza ca exista posibilitatea existentei unei nevinovatii in ceea ce il priveste pe inculpat spunandu-se doar ca pana in prezent exista probe de natura sa contureze vinovatia inculpatului si ca pe baza expertizei ADN inculpatul este autorul dublului asasinat; comunicatul este construit astfel incat idea centrala a vinovatiei este conturata clar sprijinindu-se pe argumente probatorii; ultima fraza a comunicatului da impresia ca eventuala continuare a cercetarilor nu mai priveste vinovatia inculpatului ci activitati exterioare de genul circumstantierii cauzei si gasirea eventualilor complici; nicaieri in comunicat nu se mentioneaza ca inculpatul ar beneficia de o prezumtie de vinovatie pana la judecarea lui definitiva si nici ca in cauza s-au administrat probe si in favoarea lui singurele probe administrate fiind “de natura sa contureze vinovatia inculpatului”; toate expresiile verbale folosite folosesc modul indicativ si nu conditional optativ, fiind enuntiative si netinand in niciun fel cont de distinctia facuta de Curte intre suspiciune si certitudinea vinovatiei: “este autorul”, “a fost identificat profilul genetic al inculpatului”, de asemenea se folosesc substantive cu puternic impact la public: “specialistii” au dovedit ca profilul genetic este al inculpatului si ca el este vinovat de savarsirea infractiunii, inculpatul a comis un “dublu asasinat” si nu un “omor deosebit de grav”.

Un al doilea comunicat⁵⁵ al aceleiasi institutii priveste o ipoteza distincta fata de comunicatul analizat mai sus deoarece subiectul acestui comunicat este o persoana publica, la acel moment un membru al puterii executive iar fapta pentru care este cercetat este relationata la un subiect sensibil pentru opinia publica fiind vorba de colaborarea cu politia politica in timpul regimului comunist. Este important de amintit contextul social in care a fost emis comunicatul si reactia preconstituata a populatiei fata de acest subiect deoarece in opinia noastra cu cat contextul social este de asa natura incat sa influenteze parerea generala cu atat declaratiile publice ale autoritatilor trebuie sa fie mai retinute. In perioada post comunista opinia publica din Romania a avut un interes exacerb pentru condamnarea publica a unor activitati de tipul „politie politica” mai ales in ceea ce priveste persoanele aflate in zona politica. Exista deci o inclinatie in randul opiniei publice, determinata si de constituirea unei comisii speciale care studiaza acest tip de comportament si da verdicte de apartenenta la acest tip de activitate, de a considera ca orice afirmatie publica referitoare la acest

⁵⁵ . Ca urmare a solicitărilor venite din partea presei, privind stadiul cercetărilor în dosarul 745/P/2007, **Biroul de Informare Publică și Relații cu Presa din cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție** este împuternicit să aducă la cunoștința opiniei publice următoarele: Procurori ai Secției de Urmărire Penală și Criminalistică au dispus, la data de 14 august 2008, începerea urmăririi penale față de Muscă Monica Octavia, sub aspectul săvârșirii infracțiunii de fals în declarații, prevăzută de art. 292 din Codul Penal.

Infracțiunea reținută constă în aceea că, în calitate de deputat în Parlamentul României, a completat, la data de 23.03.2006, declarația pe propria răspundere privind apartenența sau neapartenența ca agent ori colaborator al poliției politice comuniste, în sensul că nu a fost agent sau colaborator al poliției politice, această declarație nefiind corespunzătoare adevărului și producând consecințe juridice până în luna martie 2007, când susnumitei i-a încetat calitatea de deputat în Parlamentul României.

subiect este conforma cu adevarul. In acest context social PICCJ, in comunicatul emis, a catalogat declaratia invinuitei ca fiind necorespunzatoare cu adevarul prin aceasta spunand in concret ca a savarsit fapta de fals in declaratii si mai mult ca a fost membru al politiei politice comuniste. Mai mult comunicatul prezinta ca fiind dovedit intregul element material al infractiunii prin catalogarea ca neconforma cu adevarul a declaratiei si prin stabilirea faptului ca aceasta declaratie a produs consecinte juridice. Ca urmare a acestei anchete si a opiniei formate in randul publicului prin mediatizarea cazului invinuata s-a retras ulterior din viata publica. Mai mult chiar din motivarea comunicatului reiese ca presiunea mediatica si interesul presei interne au fost determinante pentru aceasta informare din partea PICCJ ceea ce poate insinua ca institutiile statului sunt in general sensibile si influentabile de catre presiunea publica mediatica. Avand in vedere contextul general consideram ca acest comunicat este de natura a aduce atingere prezumtiei de nevinovatie deoarece, desi in cadrul lui nu se spune clar ca acuzata este vinovata, totusi prin expunerea ca probate a elementelor infractiunii, prin emiterea acestor afirmatii de o institutie ce beneficiaza de un grad ridicat de incredere si prin efectele pe care le-a avut a putut fi de natura a influenta publicul in a crede ca invinuata este vinovata de chiar mai mult decat ce i se imputa legal.

Din pacate si comuniatile recente ale acestei institutii pastreaza acelasi stil de enuntare incercand prin detalierea exagerata a probelor administrate sa creeze aparenta unei vinovatii dovedite inca din faza de urmarire penala.

In ceea ce priveste comunicatele emise de DNA, inainte de a trece la o analiza a unora dintre acestea este necesar sa facem cateva mentiuni cu privire la imaginea si scopul pe care le are aceasta institutie. Institutia a fost creata in contextul unei preocupari deosebite in societatea romaneasca fata de "lupta impotriva coruptiei", din acest motiv, activitatea DNA fiind monitorizata mult mai atent atat la nivel oficial cat si la nivelul opiniei publice. Rezultatele nemulumitoare ale acestei institutii in viziunea publicului au facut ca intreaga activitate a DNA-ului sa fie contestata si ca asteptarea unei condamnari intr-un caz de coruptie mediatizat sa fie oarecum asidua in randul populatiei. Avand in vedere acest context, tot ce inseamna comunicate, declaratii, activitati realizate de DNA ca institutie sau de cei care lucreaza in cadrul ei, sunt percepute foarte puternic in exterior. Din acest motiv, modul in care arata orice luare de pozitie din partea DNA trebuie privit ca producand mai multe efecte in randul opiniei publice decat ar produce in mod normal o informare de acest gen. In acelasi timp, si volumul de informatii cerut de catre presa, de exemplu, este mult mai mare, iar analiza acestora se face cu mai multa preocupare.

Studiind luarile de pozitie ale DNA cu privire la anchetele in curs de desfasurare trebuie subliniat de la inceput ca acestea au ca subiect persoane puternic mediatizate, persoane din viata publica (magistrati, oameni politici, directori de regii autonome, functionari importanti, cadre din randul politistilor) care atrag inevitabil atentia mass-mediei interne si a populatiei. Contextul personal al celor anchetati este si el incadrat intr-un anumit tipar: persoanele anchetate sunt banuite

ca, beneficiind de o pozitie de putere savarsesc infractiuni economice sau fapte de coruptie ce pot cauza prejudicii foarte mari iar anchetarea si eventual condamnarea acestora duce nu numai la pedepsirea lor in materie penala ci si la indepartarea din functie si din viata publica. La acest context se adauga o dorinta a unui anumit gen de public de a avea un exemplu graitor al pedepsirii unor oameni influenti pentru fapte “tipice” acestora, acelea de coruptie.

Intr-un comunicat DNA⁵⁶ din anul 2004, in care sunt cercetati doi agenti de politie pentru savarsirea infractiunii de luare de mita intalnim expresii de genul “din administrarea probelor rezulta ca cei doi au savarsit...”, “sugerand ca sunt dispusi sa primeasca mita”, “dupa ce au primit suma ceruta...”. Toate aceste elemente sustin ideea de vinovatie a celor doi inculpati, organelle de cercetare alegand sa foloseasca timpul prezent, modul indicativ pentru a expune ceea ce pana la urma nu era probat in fata instantei. Din prezentarea faptelor, a intentiei celor doi inculpate, a modului operandi reiese ca culpa celor doi este dovedita in totalitate institutia pe care o analizam neputand nici macar sugera intr-o fraza ca pana la stabilirea vinovatiei de catre instanta de judecata acestia sunt prezumati nevinovati. Comunicatul provenind de la organul specializat in infractiunile de coruptie, privind organele de politie si o fapta care este constanta intr-o oarecare masura si cu care oricine poate relationa la nivel personal, poate induce cu usurinta ideea vinovatiei celor doi.

Intr-o alta serie de comunicate, unul din anul 2005⁵⁷ si celalalt din anul 2007⁵⁸ observam aceeasi modalitate de informare care infrange intr-o mare masura prezumtia de nevinovatie. Ambele comunitate expun pe larg infractiunile, elemental material este raportat la faptuitor in mod direct ca fiind dovedita relatia dintre subiectul comunicatului si fapta, in fiecare dintre cele doua comunicate

⁵⁶ Serviciul Teritorial Anticorupție Constanța a dispus, prin rechizitoriu, trimiterea în judecată a inculpaților **MOLDOVEANU DANIEL ADRIAN** – agent principal de poliție, și **SARALI NIMER** – agent de poliție, ambii de la Secția de Poliție nr. 5 din municipiul Constanța, sub aspectul săvârșirii infracțiunii de luare de mită. Din probele administrate în cauză rezultă că cei doi polițiști au primit, fiecare, câte 500 de mii de lei de la conducătorul unui autoturism, pentru a nu-l sancționa în legătură cu încălcarea unor reguli de circulație. Inculpații i-au atras atenția șoferului că săvârșirea abaterilor de care acesta era acuzat se sancționează cu amendă de cel puțin 1 milion cinci sute de mii de lei și cu suspendarea permisului de conducere, sugerând că sunt dispuși să primească mită. După ce au primit suma de bani, cei doi inculpați nu au mai aplicat nici o sancțiune pentru contravenția comisă de conducătorul autoturismului.

⁵⁷ Procurorii Serviciului Anchete Speciale din cadrul Parchetului Național Anticorupție au dispus, astăzi, față de **DUȚĂ VASILE** – **avocat și fost senator** – înlocuirea obligativității de a nu părăsi țara, luată în octombrie 2004, cu măsura reținerii pentru 24 de ore, sub aspectul săvârșirii mai multor infracțiuni de trafic de influență. Din probele administrate în cauză s-a stabilit că, în cursul anului 2002, inculpatul a pretins și primit, în mod repetat, **bunuri și importante sume de bani** în valută, cu promisiunea că poate interveni pe lângă polițiști și magistrați, în scopul soluționării favorabile a unor dosare penale, sau își poate trafica influența asupra unor funcționari publici pentru a obține diverse aprobări. Astfel, pe baza unor denunțuri formulate la Parchetul Național Anticorupție și a actelor de urmărire penală efectuate de procurori, a rezultat că **DUȚĂ VASILE**, în calitate de apărător ales al unui inculpat - condamnat la 15 ani închisoare pentru sustragere de produse petroliere - a primit de la acesta **5.600 USD** cu promisiunea că poate interveni pe lângă unii magistrați ai Curții de Apel Ploiești pentru schimbarea încadrării juridice și reducerea pedepsei stabilite de instanța de fond. Anchetatorii au reținut, totodată, că inculpatul a pretins și primit, de la un cetățean german, un autoturism de lux în valoare de **peste 40.000 euro**, afirmând că, în calitate de parlamentar, își poate trafica influența pe lângă unii funcționari publici din Ministerul Muncii pentru aprobarea unor contingente de muncitori care urmau să lucreze cu firme din Germania, în baza unui contract – cadru, intervenit între România și Germania. De precizat că, urmare existenței acestui document, angajarea forței de muncă în străinătate se făcea numai cu aprobarea ministerului de resort. Din materialul probator, rezultă, de asemenea, că inculpatul a pretins și primit, în același scop și în aceleași condiții, diverse bunuri materiale de la o persoană din Tecuci. Măsura reținerii, dispusă astăzi de anchetatori, față de **DUȚĂ VASILE** a fost luată ca urmare a faptului că inculpatul a încercat să zădărnicească aflarea adevărului și să influențeze unii martori din dosarul cauzei. Cercetările continuă.

⁵⁸ La data de 2 februarie 2007 Serviciul Teritorial Oradea – Biroul Teritorial Satu Mare a dispus trimiterea în judecată a inculpatului **MOLDOVAN GRIGORE** – ofițer, cu gradul profesional de comisar, în cadrul Serviciului Informații și Protecție Satu Mare, pentru săvârșirea în concurs real a unei infracțiuni de trafic de influență continuată și a unei infracțiuni de instigare la dare de mită. În fapt, s-a reținut că inculpatul a profitat de funcția sa în cadrul S.I.P.I. Satu Mare și, prevalându-se de influență la Conducerea Inspectoratului Situațiilor de Urgență și a Centrului Militar Satu Mare, a pretins și primit bani pentru a rezolva încadrarea unei persoane la I.S.U. Satu Mare, precum și scutirea de serviciu militar pentru alte persoane la Centru Militar Satu Mare.

Obiectul material al infracțiunilor de corupție reținute în sarcina inculpatului este de 2.100 euro. Cu judecarea dosarului a fost sesizat Tribunalul Satu Mare

se face trimitere la faptul ca ceea ce se relateaza presei reiese cu certitudine din probele administrate, detalierea este exhaustiva si la o prima vedere convingatoare in ceea ce priveste actiunile invinuitilor, prejudiciul cauzat, persoanele referitor la care invinuiti au spus ca au influenta, tonul comunicatului este categoric, nu reiese din nicio fraza ca situatia ar putea fi alta decat cea prezentata de catre DNA, nu exista nicio mentiune ca invinuiti ar putea fi nevinovati.

Intr-un comunicat din 29 februarie 2008⁵⁹, aparut ca reactie la un articol publicat intr-un ziar de mare tiraj, luarile de pozitie ale DNA prind un contur conform Conventiei. Inculpatul este doar cercetat pentru savarsirea unei infractiuni, mentiunile cu privire la probele administrate in cauza lipsesc, infractiunea este doar numita si nu analizata pe larg, se aminteste clar ca acesta beneficiaza de o prezumtie legala de nevinovatie si mai mult pentru clarificarea situatiei se precizeaza ca stadiul procesual in care se afla cauza nu este de natura sa stabileasca vinovatia acestuia ci doar sa creeze premisele unei judecari echitabile ulterioare

Intr-o luare de pozitie foarte recenta⁶⁰ observam o revenire la terminologia folosita initial in comunicatele DNA dar cu toate acestea din punctual nostru de vedere conforma cu standardul Curtii deoarece in comunicat se precizeaza ca ceea ce se da publicitatii este un extras dintr-un act oficial, actul de sesizare al instantei iar in numeroase randuri Curtea a precizat ca procurorul are un anumit grad de libertate in exprimare si mai mult ca nu poate fi vorba de o incalcare a prezumtiei de nevinovatie daca parerea referitor la vinovatie este expusa in mod motivate in cadrul unei decizii a magistratului. Mai mult se pare ca DNA-ul are ca politica in ceea ce priveste comunicarea recenta enuntarea garantiei din articolul 6 paragraful 2 al Conventiei. Precizarile cu privire la provenienta textului ce enunta incadrarea juridica a faptelor, explicarea scopului etapei procesuale in care se afla

⁵⁹ Pentru corecta informare a opiniei publice menționăm că Ștefan Nicolae are calitatea de învinuit într-un dosar aflat pe rolul DNA. Acesta este cercetat pentru săvârșirea infracțiunii de abuz în serviciu contra intereselor publice în legătură cu o presupusă achiziționare nelegală a unor produse biologice destinate prevenirii răspândirii unor boli la animale. În considerarea aspectelor legate de prezumția de nevinovăție, facem precizarea că începerea urmăririi penale este o etapă a procesului penal reglementată de Codul de procedură penală având ca scop crearea cadrului procesual de administrare a probatorului, activitate care nu poate, în nicio situație, să înfrângă principiul prezumției de nevinovăție.

⁶⁰ Procurorii din cadrul Direcției Naționale Anticorupție - Secția de combatere a infracțiunilor de corupție săvârșite de militari au dispus trimiterea în judecată, în stare de arest preventiv, a inculpatului col. (r) **DIACONIȚĂ NICOLAE CORNELIU**, fost inspector șef al Inspectoratului pentru Situații de Urgență (I.S.U.) „Basarab I”, județul Dâmbovița, în sarcina căruia s-au reținut infracțiunile de:

- luare de mită, în formă continuată;
- două infracțiuni de abuz în serviciu contra intereselor persoanelor, dacă funcționarul public a obținut pentru sine sau pentru altul un avantaj patrimonial sau nepatrimonial, în formă continuată;
- instigare la infracțiunea de măturie mincinoasă (5 fapte);
- două infracțiuni de fals intelectual, din care una în forma participației improprie;
- două infracțiuni de uz de fals;
- înșelăciune, în formă continuată;
- delapidare, în formă continuată.

În rechizitoriul întocmit, procurorii au reținut următoarea stare de fapt:

În perioada 2006-2007, în calitate de inspector șef al I.S.U. „Basarab I” județul Dâmbovița, a ordonat, în mod ilegal, ca un număr de 803 subordonați să-și achiziționeze prin mijloace financiare proprii articole de îmbrăcăminte și încălțăminte reprezentând uniforme militare, în condițiile în care cadrele militare beneficiază în mod gratuit de astfel de echipamente. În acest context, inculpatul a favorizat trei firme care au confecționat echipamentul militar și, în schimb, a primit de la reprezentanții acestor firme suma de 7.500 RON și articole de îmbrăcăminte și încălțăminte în valoare totală de 280 RON. În cursul anului 2008, după începerea cercetărilor în prezenta cauză penală, inculpatul a cerut unui subordonat să falsifice un înscris din anul 2006, pe care l-a depus la dosarul cauzei, ca argument în favoarea sa. De asemenea, în perioada 2004-2009, inculpatul Diaconiță Nicolae Corneliu, în calitate de inspector șef al I.S.U. „Basarab I” județul Dâmbovița, a organizat și condus mai multe deplasări în Marea Britanie și Germania, obligându-i pe unii dintre subordonați să contribuie cu bani personali la cheltuielile sale de deplasare, în condițiile în care cheltuielile i-au fost decontate, potrivit legii. De asemenea, la datele de 5 și 6 februarie 2009, inculpatul, în calitate de inspector șef al I.S.U. „Basarab I”, a încercat să determine cinci martori, ce urmau să fie audiați în această calitate în prezenta cauză penală, să dea declarații necorespunzătoare adevărului. Prin faptele sale, inculpatul a creat în dauna subordonaților săi, a I.G.S.U. și a F.A.S un prejudiciu total în valoare de **415.025,96 lei, 24.028 euro și 7.605 lire sterline**. În vederea recuperării prejudiciului, în cauză s-a dispus măsura sechestrului asigurător pe bunurile imobile ale inculpatului. **Dosarul a fost înaintat spre judecare la Tribunalul Militar Teritorial București.**

Precizăm că această etapă a procesului penal reprezintă, conform Codului de procedură penală, finalizarea anchetei penale și trimiterea rechizitoriului la instanță, spre judecare, situație care nu poate în niciun fel să înfrângă principiul prezumției de nevinovăție.

cauza precum și amintirea aplicării prezumției de nevinovăție în acest moment procesual fac ca acest comunicat să fie conform cu exigentele Curții Europene a Drepturilor Omului.

Pentru a complete imaginea asupra modului în care instituțiile însărcinate cu urmărirea penală, la cel mai înalt nivel, realizează informarea publicului cu privire la activitatea proprie, am ales ca în final să analizăm un comunicat recent al DIICOT, care privește atât o persoană publică cât și infracțiuni foarte grave, rar întâlnite și cu un mare grad de atractivitate pentru public, infracțiuni de trădare și spionaj⁶¹. Deși dintre toate instituțiile analizate, în opinia noastră DIICOT se bucură de cea mai mare încredere în rândul opiniei publice și de o strategie de foarte bine organizată în ceea ce privește comunicatele de presă nici comunicatele emise de această instituție nu sunt la adăpost de orice critică pe tărâmul prezumției de nevinovăție. Comunicatele DIICOT, deși nu pun mare accent pe formulări din care să se poată deduce că inculpatul este prezumat nevinovat până la proba contrară ori că probele sunt administrate și în favoarea acestuia, se rezumă așa cum se poate observa și în comunicatul redat mai jos la a da publicității extrase din actele oficiale de inculpare cu exprimarea folosită de acestea. Comunicatul standard DIICOT oferă publicului doar numele inculpatilor, faptele așa cum au fost ele reținute ca încadrare în actul de inculpare și scurtă descriere a obiectului infracțiunii. Deși aceste luări de poziție nu sunt la cel mai înalt standard de conformitate cu prevederile Convenției considerăm ca sunt printre cele mai neutre comunicate emise de organele de urmărire penală din România.

Ca o concluzie pentru demersul nostru științific constatăm că la nivelul instituțiilor statului român există o reală problemă în ceea ce privește informarea publică, declarațiile date publicității încălcând rand pe rand principiile pe care Curtea le-a instaurat prin jurisprudența în materie. Autoritățile naționale nu se sfîșesc că în cursul urmăririi penale să declare că cel anchetat este vinovat de comiterea infracțiunii, nu depun niciun minim de diligență în evitarea termenilor sensibili pentru opinia publică și cu o mare încărcătură emoțională, nu consideră că o detaliere exhaustivă a faptei ce i se impută acuzatului și a modului de executare a presupusei infracțiuni ar putea influența opinia publică în a-l considera așezat învinovat, nu se ferește în a comunica pe larg cazuri care în societatea românească actuală sunt de mare interes și în care există o predispoziție generală în a dori

⁶¹ *Procurorii Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism – Structura Centrală, au dispus punerea în mișcare a acțiunii penale și trimiterea în judecată a inculpaților: SEREȘ IOAN CODRUȚ – fost ministru al Economiei și Comerțului; NAGY ZSOLT – fost ministru al Comunicațiilor și Tehnologiei Informației; KEREKEȘ GABOR; FLORE MIRCEA CĂLIN – senior director C.S.F.B. EUROPE Ltd. LONDRA, cetățean româno-englez; SUSAK MICHAL – cetățean ceh; MUSTAFA ORAL – cetățean turc. În sarcina acestora s-a reținut că, în perioada 30.05.2005 – 21.11.2006, au constituit sau aderat la un grup infracțional organizat cu caracter transnațional, din care au făcut parte și inculpații VADIM BENYATOV, STAMEN STANCHEV, MUCEA DORINEL MIHAI și DONCIU MIHAI RADU, în scopul comiterii unor infracțiuni grave, pentru a obține direct sau indirect un beneficiu financiar sau alt beneficiu material, fapte prev. de art. 7 al. 1 din Legea nr. 39/2003, cu referire la art. 2 lit. a și b, pct. 8, 15, 20 și lit. c din Legea nr. 39/2003. În sarcina inculpatului SEREȘ IOAN CODRUȚ s-a reținut și comiterea infracțiunii de trădare prin transmiterea de secrete, faptă prev. de art. 157 al. 1, 2 C.p. Pentru inculpații SUSAK MICHAL și FLORE MIRCEA CĂLIN s-a reținut și comiterea infracțiunii de complicitate la spionaj, faptă prev. de art. 26 C.p. rap. la art. 159 C.p. În mod concret, în sarcina celor 6 inculpați s-au reținut comiterea de activități ilicite cu caracter penal derulate în legătură cu:*

- privatizarea S.C. ELECTRICA MUNTENIA SUD S.A.
- vânzarea unui pachet de 8 % din acțiunile PETROM.
- procese de privatizare/restructurare a S.C. ROMAERO S.A. București și S.C. AVIOANE S.A. Craiova aflate în portofoliul M.E.C. – O.P.S.P.I.
- consultanță în vederea privatizării S.N. RADIOCOMUNICAȚII S.A.
- adjudecarea licitației pentru asigurarea consultanței în vederea restructurării și privatizării C.N. POȘTA ROMÂNĂ S.A. din portofoliul M.C.T.I.
- selectarea prin licitație a consultantului internațional pentru listarea la bursă a pachetului de 46% din acțiunile deținute de statul român la S.C. ROMTELECOM S.A. din portofoliul M.C.T.I.

o condamnare si se pare ca nu se feresc in a recunoaste ca sunt influentate si reactioneaza la presiunea mediatica. De aceea consideram ca este necesar ca la nivel de sistem sa existe o strategie unica a expunerii acestor institutii in mass-media si a modului de formulare a comunicatelor privind anchetele penale in curs daca aceste communicate sunt destinate informarii opiniei publice.